

vetlen tetszést vált ki a szemlélő lelkéből, ehhez csatlakozik az elemző, indulatosító törekvés, amelynek eredményeként a közvetlen tetszés elmélyül és megerősödik. A műélvezés párhuzamba állítható a művelési tevékenységgel; a tetszés érzelmi mozzanatban veszi kezdetét és a reflexió az érzélem gazdagodását szolgálja, éppen úgy, mint a művészi alkotásban a formálás. A művészi lelki folyamatait a műélvező újraéli és élménye ezáltal is erősödik. Mivel a művészre vonatkozás lényeges feltétele a tetszésnek, a természeti szépségben gyönyörködés csak úgy jöhet létre, hogy a természetet is műalkotásnak fogjuk fel. A képszerűséget keresem a természetben, hogy szépnek érezzem.

Könyve további fejezeteiben az esztétikai ítélet törvényszerűségeit és az esztétikai kategóriák mibenlétét keresi Meumann. A törvényszerűségeket tapasztalati úton a műalkotás megértésének feltételeiből és a művészetek anyagi eszközeiből vezeti le, de felsorolásukban nem törekszik teljességre. Kissé elfogult itt a barokk ízléssel szemben, amelyben ő is elfajulást lát, mint a XIX. század műkritikusai.

Az esztétikai kategóriák fejtegetését igen szűkre szabta, mert külön munkában szándékozott velük foglalkozni. Halála meghiúsította tervét; a tudománynak nagy veszteségére, mert rövid utalásai is, különösen komikumelméletében, nagy eredményeket ígértek.

Az egész munka rendkívül gazdag gondolatokban, finom stílus-elemzésekben, s világos előadásánál és a modern irodalom, művészet szellemes ismertetésénél fogva nemcsak a szakemberek, hanem a nagyközönség érdeklődésére is számot tarthat, mint általában a „Filozófiai Könyvtár“-nak (melynek ez hatodik füzeté) valamennyi kiadványa. A fordító kitünően megfelelt feladatának és talán csak a keresztnevek túlzott magyarosítását kifogásolhatjuk. Első pillantásra kissé furcsán hat, midőn jólísmert neveket ilyen alakban látunk: Keller Godofréd, Hauptmann Gellért.

Halász Gábor.

Arcképek a magyar zenevilágból. (Papp Viktor könyve). A magyar zeneművészet egyre dúsabb virágzásba bontakozásával egyidőben új életre pezsdült zenével foglalkozó irodalmunk is, amely egészen a legújabb időkig meglehetősen elmaradt a többi esztétikai ág mögött. A leg-egyetemesebb művészettel, a zenével, mely szinte a bölcselkedés fölé ívelve foglalja egybe az élet rejtelmeiről jelentkező ezerrétű érzéseinket, sejtelmeinket a harmóniák titokzatos világában: a mi irodalmunk eddig nem foglalkozott elég intenzíven. A lapok aktuális napi kritikái mellett nagyobbára csak szakmunkák, vagy általános zenetörténeti fejtegetések forogtak könyvpiacunkon. Annál szembeszökőbb volt ez a hiány, minél inkább nőtt, szaporodott a magas zene rajongó magyar tábora.

A klasszikusok csodás örökségéhez szezonról-szezonra több és több szomjúhozó lélek formál már nálunk juszt. A modern magyar muzsikuskárda nemesak virtuozai révén hódít világszerte, de legmagasabb nivóig érő zeneköltőinek ragyogó munkásságával is az élen járók között hirdeti Liszt Ferenc örökének méltó továbbfejlesztését.

Ennek a biztató erővel mutakozó újjászületésnek zenei irodalmunkban is méltó rezonanciát kellett kiváltania. Ezek az idők szólaltatták meg Papp Viktort, kinek jelentős része van abban, hogy zenei irodalmunk friss lépésekkel hamarosan bekapcsolódhatott abba a lázas tempóba, melyet modern muzsikusaink dirigensi pálcái, hegedűi és kottái diktálnak.

A Napkelet olvasói jól ismerik Papp Viktort nemes magyar stílusba ötvözött zenei kritikái, beszámolóí révén. Ő a magyar középsztyály zenekedvelő közönségének nagy kultúrájú kalauza a kották birodalmában. E kritikák fő érdeme és vonzóereje, hogy szuggesztív erővel szinte hallhatóan zsongatják fel az olvasóban egy-egy muzsikás este elcsendült szépségeit, meleg közvetlenségűl értetik meg a műsoron szerepelt zeneművek legbensőbb titkait s rajzolják meg az előadóművészt, ki azokat a dobogón interpretálta.

Papp Viktor ritka szerenésével fe-

jezi ki a zenén keresztül magát a muzsikust, éles szemmel látja be és érzi meg azokat a lelki horizontokat, melyekből annak művészte kél és él.

Hamar ráeszmélt arra, mily friss megjelenítő erő rejlik kritikusi tollában s így kapott kedvet arra, hogy a magyar zenevilág kiemelkedő alakjairól a napi zenei eseményektől függetlenül, teljes egyéniségükre reávilágító arcképeket rajzoljon. Vállalkozását kivételes siker koronázta. Nem hiába, hogy maga is hegedűs, de írásaiban sonorus tisztasággal tudja kizendíteni egy-egy nagy zeneművész vezető lelki szölamát. Modelljeiben mindig fölleli a legjellemzőbb lélek-kantiléját, tömören összegezi az individuum legpregnansabb melódiáját. Írásaiba valósággal beleömleszti a zenét, betűkbe kottázza, kivonatozza a muzsikusi lelkét.

„Arcképek a magyar zenevilágból” című könyve, mely kibővíve most jelent meg újra a Stádium Sajtóvállalat kiadásában, legjellemzőbben mutatja tollának emlegetett kvalitásait.

Magvas tanulmányaiban szinte az egész ismert magyar zenevilágot érdekes galériába sorakoztatja a muzsikakedvelő közönség előtt. Modern zenééletünk teljes pantheonját nyújtja. Kisebb rajzai is a rézmet-szetek nemes értékeivel ékesek, nagyobb terjedelmű munkái pedig a reprezentáns portrék erejével hatnak. Ily teljesen kész arckép pl. a Dohnányi, Hubayé, Bartók Béláé és Kodály Zoltáné. Dohnányi-tanulmánya egyaránt tiszta képet ad a zseniális zeneköltőről, a páratlan virtuószról, Beethoven legemelkedettebb, legkongeniálisabb interpretátoráról és a világszerte ünnepeelt dirigensről. A zenei méltatás során pedig kibontakozik előttünk a csak muzsikának élő, különös színekkel virágzó művészlélek s maga az egész ember. A Hubay-portré ugyanily gazdag rezonanciát vált ki belőlünk nagy hegedűsünk jellemzésének teljes regiszterén. Nem kisebb értékű Szendy Árpád és Szabados Béla lelkes portréja sem. Poldini Ede arcképeinek megrajzolásakor tömör összefoglalásban mutat rá a magyar vígopera öröndetes megszületésére. A szerencsétlen végű Nagy János-

ról csak egy kis vázlatot ad, de ez a skice oly élettéljes, hogy szinte magunkban érezzük hegedűje színtának fájó elszakadását. A Waldbauer-Kerpely négyest is bravuros ceruzarajzzal örökíti meg. Szinte ott látjuk őket a fekete kótatartók mögött, a nagy orgona ezüst-halovány sip-erdeje alatt s megzendül bennünk a világhírű magyar együttes három hegedűje és mély bűgású csellója...

„Arcképek az Operaházból” cím alatt összefoglalt tanulmányosorozata ugyanily meleg közvetlenséggel ismerteti meg velünk a magyar ének-művészet reprezentánsait. Papp Viktor úgy fogja össze egy-egy ének-művész ábrázolásánál az egyéniségére és művészetére reávilágító jellemző adatokat, mint amily természetes összefüggéssel beszélne egy stradivari, vagy amati hűrjairól, zománccáról, a hegedű lelkéről, a zeneszerszám muzsikában felpezsdülő életéről. Egy külön kötetben megjelent tárcafüzére a Budapesten megfordult külföldi zeneművészek friss, harmóniába fogott arcképeit jeleníti elénk.

Beethovenről, Bachról és Haydn Józssefről írt könyvei értékes, tömör breviáriumok. A Beethoven-kultusz rajongó híve nemcsak minden adatot megtalál e könyvben, mely a zene örök fejedelmének életére és működésére nézve számottevő, hanem mélységesen beleélheti magát az általa teremtett káprázatos világba. Papp Viktor a zene e királyi csúcsán is méltószavú cicerónának bizonyul. Könyvének néhány részlete ihletett szépségű, érzik, hogy meghatóttan, lelkének *g* hűrjában beszél Isten halhatatlan hegedűjéről.

Bach János Sebestyén és Haydn életét és művészetét szintén lelkiismeretes tanulmányokon átszűrve tárja föl az olvasó előtt.

Papp Viktor írásaiból valami meleg közvetlenség, könnyed, szinte zenei báj árad. Nemhiába, hogy a legdúsabb érzelmi tartalmú művészet-ről ír, de van is ezekben a szép írásokban valami dalmatú ritmus. A magyar nóta könnyen érthetőségét, egyszerű szólammal is sokatmondó erejét juttatja eszünkbe. Könnyedek tetsző és mégis mélyenjáró fejtetései a zene világának minden titkát feltárják olvasója előtt, hivo-

gató szava után jölesik egyre beljebb és beljebb andalodni a muzsika édes-bús, sejtelmes birodalmába, a hangszerek zsongó erdejébe.

Stílusa tiszta magyarsággal ékes. Sallang, cifraság sehol meg nem bontja. Mindig a témájához leginkább illő hangon fejezi ki magát. Mindig harmónikus.

Papp Viktor könyveinek nagyon sokat fog még köszönni a magyar zenekultúra, a nagy muzsika egyre szaporodó magyar tábora. De sokat köszönhet majd a szakirodalom is. Ha valaki egy teljes magyar zenetörténetet, pontos zenészeti lexikont akar írni, az ő általa összegyűjtött dús adattárból meríthet majd legtöbbet. Tanulmányainak zöme azonban sokkal nagyobb értéket jelent az egyszerű adatgyűjtésnél.

Szakavatottsága, impozáns zenei tudása egy muzsikusból oltott író-művész hangján jut el hozzánk, azért kelt oly meleg, mély rezonanciát. Száraz zenetudósi fejtegetések-nél ezerszerre többet értet meg lelkünkkel a Papp Viktor őszinte lírában feloldódó, *g* húrra emlékeztető hangja.

Könyveit ezért fogadta egyszerre igaz szeretetébe az egész magyar zenekedvelő közönség. *Mariay Ödön*.

Dilthey. Ez a név valóságos fogalom Németországban. Nemesak az irodalomtörténet, hanem az összes szellemi (vagy Rieckert szerint: kultúrtudományok), de különösen a történettudományok úgyszólván felbecsülhetetlen hatásokat nyertek ennek az angolosan hangzó névnek a viselőjétől. A világhírű Teubner-cég évek óta hozza Dilthey összegyűjtött műveinek vaskos köteteit lassú, de biztos egymásutánban. Modern irodalomtörténetíró, főként ú. n. „szellem-történész” el sem képzelhető Dilthey munkáinak alapos ismerete nélkül. Legfőbb ideje volt, hogy magyar nyelven is hozzáférhetővé téték, legalább egyik nagyon elterjedt kötetének egy részét: *Das Erleben und die Dichtung* négy gyönyörű, remek tanulmánya közül kettőt, a Novalis-ról és a Hölderlin-ről szólót az *Ember és Természet* (szerk.: Nagy József) legújabb, 8. számában. Ez a csinos kiállítású kötetke azonban voltaképp nem egészen jogosan viseli az *Élmény és Költé-*

szet címet, mert nincs benne teljesen lefordítva az ilyen címen megjelent eredeti, hanem csak részben; a „három tanulmány” megjelölés pedig még helytelenebb, mert az első (Az európai irodalom fejlődése) tulajdonképp csak bevezetés, azaz keret a német eredetiben a négy tanulmányhoz (Lessing—Goethe—Novalis—Hölderlin; két klasszikus, két romantikus). Várkonyi Hildebrand végezze a fordítás munkáját és írt hozzá rövid bevezetést Dilthey-ről. Köszönet és hála illeti mind a szerkesztőt, mind a kiadót és fordítót, hogy ilyen munkával léptek a magyar közönség elé, amely lépést akar tartani a nyugattal. Németül nem eléggé értő magyar irodalomtörténészeinknek megbecsülhetetlen ajándék egy ilyen könyv, mert végtelenül sokat tanulhatnak belőle, nagyközönségünknek pedig olyan páratlan élvezet, hogy csodálkozva fog arra eszmélni, hogy a tudomány nem szükségképp száraz, hanem hozzáértő kézben, művészi magaslatra emelve a legszórakoztatóbb költéménnyel vetekszik. Aki Dilthey-nak ezt a két tanulmányát megismerte, az föltétlenül többet óhajt majd tőle olvasni.

Éppen azért, mert ilyen kiváló műről van szó és mert olyan közérdekű ennek magyar nyelven való megjelenése, mindjárt e helyen kell néhány észrevételt megtenni, melyeket mind a szerkesztő, mind a fordító bizonyára szívesen fog venni, hisz elsősorban ők törekednek arra, hogy tökéleteset nyujtva, teljesen elérjék azt az ideális célt, melyet ez az érdemes gyűjtemény maga elé tűzött.

Mindenekelőtt: kár volt a fordítást egy „céhbeli” német irodalomtörténéssel át nem nézetni. Akkor semmiesetre sem maradtak volna benne olyan hibák, mint pl. a 84. lapon: „A romantikusok nemzedékét aztán néhány év lefolyása alatt Kleist és Arnim, a Goethe utáni idő e két legnagyobb költője kifejlődésének egészen megváltozott feltételei teljesen elválasztották a következőtől.” Hozzáértő az eredeti szöveg nélkül is azonnal észreveszi, hogy ez értelmetlen, itt baj van, mi az a „következő”? S valóban Dilthey egészen mást ír. T. i. ezt: „Ezt a nemzedékét (t. i. Novalis, Tieck, Höl-